

Заголовок як складова та структурний компонент поетичних творів Т. Г. Шевченка: загальна характеристика, специфіка

Рубан Алла

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської та слов'янської філології;
Донбаський державний педагогічний університет;
вул. Генерала Батюка, 19, Слов'янськ, 84116; вул. Наукова, 13, Дніпро
(тимчасова адреса на час воєнного стану), Україна;
e-mail: ruban_allochka@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-8997-9619>*

Авторка статті зосереджує увагу на паратекстуальності «Кобзаря» Т. Г. Шевченка, а саме на співвідношенні поетичних текстів збірки із заголовками, намагається класифікувати назви творів з різних позицій.

Поетична книга знаного українського автора налічує 237 творів, матеріально виражені назви мають тільки 80 із них. Особливу увагу дослідниця приділяє саме матеріально вираженим заголовкам до віршів, балад та поем.

Назви поетичних творів Т. Г. Шевченка різноманітні за змістовно-фактичною інформацією: вказують на героїв твору, місце «дії», визначають основний образ-символ або художню деталь, зазначають інформацію про час. Також у «Кобзарі» Т. Г. Шевченка представлені назви-риси, символічні назви, назви-приналежності, узагальнення за соціальним явищем тощо.

Особливу увагу зосереджено на затекстовій інформації заголовків, коли їх основою стає не тільки зміст твору, а його асоціативний зв'язок з іншими естетичними об'єктами: алюзії, що засвідчують зв'язок із фольклорним національно-культурним контекстом; алюзії на біблійний текст; алюзії, в основі якої зв'язок з конкретним особою; заголовки-запозичення; жанрові заголовки; назви на основі стійких словосполучень або афоризмів.

У загальних рисах авторка статті аналізує нульові заголовки. Представлено характеристику «технічних» назв за «тематикою» (використовуються лексико-синтаксичні особливості першої фрази): назви-фрази, в яких наявна авторська оцінка та оцінка персонажів, є натяк на філософські роздуми, пейзажний опис, мрії, застереження, спогади тощо. Зазначається, така класифікація нульових назв є умовною та не передає в повному обсязі філософське наповнення творів, дещо збіднює їхню поетичну символіку й тільки в деякій мірі налаштовує на попереднє сприйняття тексту.

Ключові слова: «Кобзар», інтертекстуальність, паратекстуальність, вірш, заголовок, технічна назва, алюзія.

Вступ. Творчість Т. Г. Шевченка давно стала об'єктом літературознавчих студій. Предметом розмови завжди був трагічний життєвий шлях поета, ідейно-художній аналіз його творів, також розглядалися різноманітні суто поетикальні питання творчого доробку митця. Але літературознавці кінця ХХ – початку ХХІ ст. намагаються змінити стереотипне сприйняття поезій Шевченка. Так, твори поета міфологічно інтерпретувала О. Забужко; історіософський аналіз проводив В. Яременко; з «релігійної» точки зору підійшли до творів поета О. Яковина, Т. Бовсунівська, Л. Плющ, О. Сирцова тощо.

«Осучаснення» Шевченка й намагання зрозуміти поета через його твори неможливо, вважаємо, без концепції інтертекстуальності. Перспективним напрямом дослідження видається аналіз особливостей паратекстуальності [11], насамперед заголовок як її складової та структурного компонента поетичних творів Т. Г. Шевченка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науці накопичений значний досвід вивчення заголовків з позицій літературознавства, лінгвістики та стилістики

тексту (С. Д. Кржижановський, І. Р. Гальперін, Л. П. Юлдашева, О. В. Джанджакова та ін.); представлено різноманітні типологічні класифікації назв творів, аналізується їхня роль у текстах (Л. Ф. Грицюк [5], А. П. Загнітко [8], І. М. Домрачева [8], Ю. А. Карпенко, М. М. Челецька [18] та ін.). Останнім часом ономастичні дослідження присвячуються українським авторам [1; 3; 10; 13–17; 19; 21; 23 тощо]. Не є винятком і творчість Т. Г. Шевченка, але такі роботи поодинокі або аналіз заголовків творів поета є вторинним, допоміжним до основної теми дослідження: «назви художніх творів, особливо назви неочевидні, нерідко так чи інакше коментуються у розвідках, присвячених відповідним творам» [9, с. 9]. Так, до назв поезій Кобзаря дослідники звертаються, аналізуючи топоніми, антропоніми, обрядову лексику [2; 4; 12 тощо], жанри лірики [6; 7 тощо]. Перспективним напрямом дослідження видається аналіз особливостей заголовка як структурного компонента поезій Т. Г. Шевченка.

Метою роботи є загальна характеристика, опис специфіки заголовків творів «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (при цьому використовуються різні підходи та класифікації).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Заголовок – це перший знак тексту, який дає цілий комплекс уявлень про твір, про його зміст та форму. Він репрезентує художній твір: через нього автор «завойовує» читача, привертає його увагу, налаштовує на активне сприйняття тексту: «Заголовок повинен маркувати початок тексту, чим і подавати текст у вигляді товару» (Р. Барт). Також назва художнього твору є одним із важливих елементів його композиції. Заголовок має свою поетику, але при цьому «не є простим індексом знакового комплексу, але завжди – символом певного смислу», «найбільше формує у читача передрозуміння тексту, стає першим кроком до його інтерпретації» [16, с. 28].

Кожен художній твір має назву, однак незавершені твори, більшість ліричних творів не мають окремо вираженої назви: «Для ліричного вірша знайти назву нелегко, іноді й неможливо. Сума почуттів і настроїв, гра відтінків і нюансів, виражених поетом, далеко не завжди піддається стислому сформулюванню, позначенню якогось назвою» [9, с. 32].

За цим принципом заголовки в «Кобзарі» Т. Г. Шевченка [20], який включає 237 творів (віршів та поем), із них 235 українською та 2 російською мовами, розподіляються на дві групи:

1) матеріально виражений заголовок – твори з назвою (визначений автором заголовок) – мають 87 творів: 33 поеми, 6 балад, 1 п'єса та 40 ліричних віршів; такі назви виконують номінативну, графічнорозділяючу й інформативну функції: вони «випереджають відповідні поетичні тексти, відділяють їх від наступних і несуть інформацію про тематику твору, його адресатів, час і місце (отже, уже в «передтекстовий період» заголовок впливає на потенційного читача, формуючи ефект очікування і прогноз щодо твору в цілому» [16, с. 30];

2) нульовий («технічний») заголовок мають відповідно 150 творів. Такі досить умовні назви (перший рядок або його частина) можуть натякати на різноманітні аспекти змісту та форми твору:

– авторська оцінка та оцінка персонажів: «О люди! Люди небораки!..», «Мені однаково, чи буду...», «В неволі тяжко, хіба й волі...», «Як маю я журитися...», «Дурні та гордії ми люди...», «Світе ясний! Світе тихий!», «Дівча любе, чорнобриве...», «І багата я...», «На вулиці невесело...» тощо;

– «сюжет» («розповідь про події»): «Зійшлись, побрались, поєднались...», «На Великдень, на соломі...», «Росли у купочці, росли...», «У неділю не гуляла...», «У бога за дверима лежала сокира...», «Ми заспівали, розійшлись...», «Ой умер старий батько...», «У Вільні, городі преславнім...», «Якось-то йдучи уночі...» тощо;

– «філософські роздуми»: «Минають дні, минають ночі...», «Мені здається, я не знаю...»,

«Чи то недоля та неволя...», «На батька бісового я трачу», «І тут, і всюди – скрізь погано...», «Минули літа молодії...», «Думи мої, думи мої...», «Не нарікаю я на бога...» тощо;

– «спогади»: «Буває, я в неволі іноді згадаю...», «Було, роблю що, чи гуляю...», «І досі сниться: під горою...», «Колись дурною головою...», «Колись-то це, во время оно...» та ін.;

– «пейзажні описи»: «Веселе сонечко ховалось...», «За сонцем хмаронька пливе...», «Зацвіла в долині...», «Над Дніпровою сагою...», «Тече вода з-під явора...», «Вітер з гаєм розмовляє...», «Коло гаю в чистім полі...» тощо;

– «мрії»: «Якби зустрілися ми знову...», «Якби мені черевики...», «Якби мені, мамо, намисто...», «Поставлю хату і кімнату...», «Якби з ким сісти хліба з'їсти...», «Анумо знову віриувати...», «Заворижи мені, волхве...», «Ой сяду я під хатою...» та ін.;

– «застереження»: «Не женися на багатій...», «Не завидуй багатому...», «"Не кидай матері!" – казали...» тощо.

Така класифікація нульових назв є умовною, звичайно, не передає в повному обсязі філософське наповнення творів, дещо збіднює їхню поетичну символіку, в деякій мірі налаштовує на попереднє сприйняття тексту, бо твір з нульовою назвою «багато в чому вирає, не маючи назви, яка б конкретизувала увагу читача, його сприймання тексту в якомусь одному аспекті, окресленому заголовком» [1, с. 7].

Матеріально виражені назви художніх творів різноманітні, тому пропонуються й різні підходи до їхньої класифікації. Найбільш поширеною є класифікація за змістово-формальними компонентами твору: 1) назви, що представляють тему чи проблему; 2) назви, що презентують сюжет; 3) персонажні назви; 4) часові та просторові назви тощо.

За змістово-фактичною інформацією заголовки творів Т. Г. Шевченка:

– вказують на героїв твору: «Іван Підкова», «Катерина», «Марина», «Марія», «Мар'яна-черниця», «Петрусь», «Титарівна», «Титарівна-Немирівна», «Гамалія», «Хустина»;

– місце «дії»: «Кавказ», «Над Дніпровою сагою...», «Недавно я поза Уралом...», «Саул (В непробудимому Китаї...», «Стоїть в селі Суботові...», «Холодний Яр», «У Вільні, городі преславнім...», «Чигрине, Чигрине...», «Іржавець»;

– визначають основний образ-символ або художню деталь: «Тополя», «Лілея», «Русалка», «Відьма», «Москалева криниця», «Муза», «Доля», «Сова» тощо;

– зазначають інформацію про час: «Тарасова ніч», «Дівичії ночі», «Рано-вранці новобранці...», «Минули літа мої...», «З передсвіта до вечора...» тощо.

Також у «Кобзарі» Т. Г. Шевченка представлені:

– назви-риси – це вказання на головних героїв без їхніх імен: використання характерної, виключної риси героя, професії чи призначення: «Варнак»,

«Відьма», «Гайдамаки», «Єретик», «Княжна», «Косар», «Мар'яна-черниця», «Наймичка», «Невольник», «Неофіти», «Перебендя», «Причинна», «Пророк», «Слепая», «Сотник», «Утоплена», «Царі», «Чернець», «Швачка», «Юродивий»;

– символічні назви (назви творів про долю жінок за часів кріпацтва): «Русалка», «Тополя», «Сова», «Причинна», «Слепая», «Утоплена», «Відьма»;

– назви-приналежності – заголовки, де ім'я, професія, соціальне положення головного героя є поясненням для головного слова: «Плач Ярославни», «Псалми Давидові», «Москалева криниця», «Тарасова ніч», «Мар'яна-черниця», «Дівичії ночі»;

– узагальнення за соціальним явищем: «Варнак», «Гайдамаки», «Єретик», «Княжна», «Наймичка», «Невольник», «Неофіти», «Царі»;

– буквальна назва події, місцевості, часу, дії: «Плач Ярославни», «В казематі», «Гайдамаки», «Тарасова ніч», «Холодний яр», «Кавказ», «Сон», «Тризна», «Думка», «Іржавець» тощо.

У творчому доробку Т. Г. Шевченка є алюзійні назви, коли «основою заголовку стає не безпосередньо зміст твору, а його асоціативний зв'язок з іншими естетичними об'єктами». Спираючись на класифікацію Л. Юлдашевої [21; 22], виокремлюємо такі різновиди алюзій у заголовках творів «Кобзаря»:

1) алюзії, що засвідчують зв'язок із фольклорним національно-культурним контекстом, а саме з народними піснями: «Ой дїброво, темний гаю» («Ой дуброво, дубровонько!»); «Якби мені черевики...» («А у мене черевики...», «Ой гоп черевички»); «Ой крикнули сірії гуси...» («Ой летіли дикі гуси...»); «Ой люлі, люлі, моя дитино...» («Люлі, люлі, люлі, налетіли гулі...»); «Туман, туман долиною...» («Туман яром, туман долиною...»); «У неділеньку та ранесеньку...» («Ой у неділеньку рано-пораненьку...»); «Сонце заходить, гори чорніють...» («Сонце заходить, місяць ісходить...»); «Чого мені тяжко, чого мені нудно...» («Чогось мені чудно...»); «По вулиці вітер віє...» («По дїброві вітер віє...»); «Сонце гріє, вітер віє...» («Ой у полі вітер віє...», «Вітер віє-повіває...», «Вітер віє, сніг біліє...»); «Вітре буйний, вітре буйний...» («Віє вітер, віє буйний...», «Віють вітри, віють буйні...», «Ой на горі буйний вітер віє...») тощо.

Як зазначив у свій час М. Сумцов, «на Шевченків "Кобзар" народна поезія наложива великі і барвисті фарби, попереду в самій мові, в порівняннях, епітетах і символах, а далі Шевченко дає чимало шматків і уламків усного пісенстворства, нарешті є доволі цілих, трохи перероблених пісень» (Сумцов М. Вага і краса української народної поезії. Харків, 1910. С. 23). Використовуючи засоби народної пісні, Т. Шевченко створив багато поезій. Так, віршів, що починаються з емоційного «Ой...» у поета 16:

«Ой пішла я у яр за водою...», «Ой гляну я подивлюся...», «Ой сяду я під хатою...» тощо. Але разом з тим це нові, оригінальні твори.

2) алюзії на біблійний текст: «Єретик», «Давидові Псалми», «Пророк», «Осія. Глава XIV. Подражаніє», «Подражаніє Іезекіїлю. Глава 19», «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)», «Марія», «На Великдень, на соломі...» тощо;

3) алюзія, в основі якої – зв'язок з конкретною особою: «Гоголю», «Н. Я. Макарову», «На вічну пам'ять Котляревському», «Лікері», «До Основ'яненка», «На незабудь Штернбергові», «А. О. Козачковському», «Маленькій Мар'яні», «Марку Вовчку», «Н. Костомарову», «Н. Маркевичу», «Сестрі» тощо;

4) заголовки-запозичення: «Плач Ярославни», «Кавказ», «Пророк», «Давидові Псалми», «Муза» тощо;

5) жанрові заголовки: «Гімн черничий», «Думка (Вітре буйний, вітре буйний!)», «Думка (Нащо мені чорні брови...», «Думка (Тече вола в синє море...», «Думка (Тяжко-важко в світі жити...», «Заповіт», «Молитва», «Песня караульного у тюрми», «Подражаніє Едгару Сові», «Подражаніє Іезекіїлю (Глава 19)», «Подражаніє сербському», «Подражаніє 11 псалму», «Псалми Давидові», «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)», «Осії. Глава XIV (Подражаніє)», «І мертвим, і живим, і ненарожденим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє»;

6) назви на основі стійких словосполучень або афоризмів: «На батька бісового я трачу», «Хоча лежачого не б'ють...» тощо.

Свої поезії Т. Г. Шевченко називає різними моделями заголовків. Серед уже зазначених (матеріально виражених та нульових заголовків) у «Кобзарі» представлені кілька поезій з однаковою назвою: «Думка», «N. N», «Сон», тому для їх розрізнення назви подаються за першими рядками:

– «Думка»: «Вітре буйний, вітре буйний...», «Нащо мені чорні брови...», «Тече вода в синє море», «Тяжко-важко в світі жити...»;

– «N. N»: «Мені тринадцятий минало...», «О думи мої! о славо злая!», «Сонце заходить, гори чорніють...», «Така ж, як ти, колись лігав...»;

– «Сон»: «Гори мої високі...», «На паниціні тишеницю жала...», «У всякого своя доля...».

Багато віршів Шевченка мають декілька варіантів. Зокрема відомі три редакції поеми «Відьма», дві редакції поеми «Москалева криниця». До традиційного видання «Кобзаря» входять дві редакції вірша «Думи мої, думи мої» (1839; 1847) та дві редакції вірша «Лічу в неволі дні і ночі» (1850; 1850 – 1858).

Висновки з дослідження. Узагальнюючи, зазначимо, що заголовки як елементи паратексту в творчості Т. Г. Шевченка різноманітні, переважають нульові назви (назви за першим рядком). В абиякому разі «як текстова одиниця» вони слугують «нефакультативним контитуентом тексту, який спільно з іншими елементами тексту формує цілісне уявлення про нього» [21, с. 58].

Усі назви творів поета зацікавлюють та мають оцінне призначення. «Ознайомившись із ним, реципієнт на підставі мовних, енциклопедичних та ілюстративних знань первинно сприймає текст, корегує своє сприйняття після прочитання, а відтак заголовки набуває іншого сенсу» [21, с. 58].

Спроба аналізу заголовків творів «Кобзаря» Т. Г. Шевченка не обмежується зазначеними класифікаціями. Цікавим аспектом у перспективі можуть стати інтертекстуальні особливості назв книги, лексико-синтаксичний та порівняльний аналіз заголовків літературних творів митця у діяхронному плані або з творами інших авторів.

Список використаної літератури

1. Босва Е. В. Заголовки у творчій спадщині Григорія Сковороди (структурно-семантичний аспект). URL: <http://surl.li/rajcu>
2. Бучко Д. Топонімія у поетичних творах Тараса Шевченка. *Збірник праць Тернопільського міського осередку Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка*. 2004. Т. 1. С. 51–59.
3. Вегеш А. Заголовок у романах Володимира Лиса – ядро художнього полотна. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Філологія. Випуск 1 (45). На пошану Кирила Йосиповича Галаса (до 100-річчя від дня народження). Ужгород: Видавництво ПП Данило С. І., 2021. С. 110–117.
4. Гладіна Г., Сеніна В. Антропоніми та їх різновиди у творчості Тараса Шевченка як засіб художньої виразності й образності. *Наукові записки ТДПУ імені В. Гнатюка*. Сер. Мовознавство. 2003. Вип. 1 (9). Ч. 2. С. 119–124.
5. Грицюк Л. Ф. Образно-семантичний підхід до класифікації заголовків. *Мовознавство*. 1992. № 2. С. 51–56.
6. Даниленко І. Молитва в поетичному дискурсі Тараса Шевченка. *Слово і час*. 2006. № 6. С. 15–20.
7. Жанр послання у творчості Тараса Шевченка («І мертвим і живим...»). URL: <http://surl.li/rajtg>
8. Загнітко А. П., Домрачева І. М. Основи мовленнєвої діяльності: навч. посібник. Донецьк: Український культурологічний центр, 2001. 56 с.
9. Карпенко Ю. О. Назва твору як об'єкт ономастики (Переважно на матеріалі творчості Миколи Бажана). *Літературна ономастика: зб. статей*. Одеса: Астропринт, 2008. С. 29–37.
10. Мерзвинський В. Поетика заголовків драматичних творів Лесі Українки. *Слово і Час*. 2007. № 2. С. 32–40.
11. Онищенко О. Паратекстуальність – засіб авторської інтерпретації соціуму. *Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies*. SPHERES OF CULTURE. Volume XVI. Lublin, 2017. С. 35–42. URL: <http://surl.li/rajaa>
12. Пискач О. Обрядові назви у творах Тараса Шевченка. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2014. Вип. 1 (31). С. 355–360. URL: <http://surl.li/rajhc>
13. Рарицький О. А. Поетика заголовка в художньо-документальному тексті шестидесятників. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Філологічні науки. 2018. Вип. 46. С. 48–54.
14. Самойленко В. В. Функції та структура заголовків у сучасних творах для дітей. *Науковий вісник ХДУ*. Серія Германістика та міжкультурна комунікація. 2020. № 1. С. 245–249.
15. Скорина Л. Поезія Миколи Зерова: художні виміри паратексту. *Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies*. SPHERES OF CULTURE. Volume XVI. Lublin, 2017. С. 239–246. URL: <http://surl.li/rajaa>
16. Скорина Л. Поетика заголовку віршотворів Михайла Драї-Хмари. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Філологічні науки», 2009. Вип. 167. С. 27–33. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/1795/1/167-27-33.pdf>
17. Челецька М. Номеносфера поезії Івана Франка (поетика заголовків, присвят, епіграфів). *НАН України. Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка / відп. ред. М. З. Легкий*. Львів, 2007. 304 с. (Франкознавча серія. Вип. 9). URL: <http://surl.li/rajdm>
18. Челецька М. М. Принципи формування заголовкової термінологічної парадигми у сучасному літературознавстві. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. 2005. № 22. С. 200–203.
19. Чмир А. В. Паратекстуальні елементи в романі «Данило Острозький: образ, гаптований бісером» Петра Кралюка. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72). № 1 Ч. 2. С. 188–194. URL: <http://surl.li/rhaaf>
20. Шевченко Т. Г. Кобзар. Київ: КСД, 2023. 672 с.
21. Юлдашева Л. П. Заголовок як текстовий і метатекстовий компонент. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(21), Issue: 98, 2016. URL: <http://surl.li/rajgl>
22. Юлдашева Л. П. Заголовки сучасних художніх творів: структура, семантика, прагматика. Київ: Видавництво Київського міжнародного університету, 2019. 225 с.
23. Юлдашева Л. П., Кобиліна Ю. М., Коломинська Т. Б. Прагматичні особливості заголовків сучасної української літератури. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72). № 1. Ч. 1. 2022. С. 83–90.

Надійшла до редакції 5 березня 2024 р.
Прийнята до друку 6 квітня 2024 р.

References

1. Boeva, E. V. Titles in the creative heritage of Hryhoriy Skovoroda (structural-semantic aspect). URL: <http://surl.li/rajcu>
2. Buchko, D. (2004). Toponymy in the poetic works of Taras Shevchenko. *Collection of works of the Ternopil city branch of the Scientific Society named after T. G. Shevchenko*. Vol. 1. P. 51–59.
3. Vegesh, A. (2021). The title in the novels of Volodymyr Lys is the core of the artistic canvas. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*. Philology series. Issue 1 (45). In honor of Kyril Yosypovych Galas (to the 100th anniversary of his birth). Uzhgorod: Publishing House PP Danylo S. I. P. 110–117.
4. Gladina, H. & Senina, V. (2003). Anthroponyms and their varieties in the work of Taras Shevchenko as a means of artistic expressiveness and imagery. *Scientific notes of TDPU named after V. Hnatyuk*. Ser. Linguistics. Vol. 1 (9). Part 2. P. 119–124.
5. Hrytsyuk, L. F. (1992). Image-semantic approach to the classification of headings. *Linguistics*. № 2. P. 51–56.
6. Danylenko, I. (2006). Prayer in the poetic discourse of Taras Shevchenko. *Word and time*. 2006. № 6. P. 15–20.
7. The genre of the message in the work of Taras Shevchenko ("And the dead and the living..."). URL: <http://surl.li/rajrr>
8. Zagnitko, A. P. & Domracheva, I. M. (2001). Fundamentals of speech activity: teaching manual. Donetsk: Ukrainian Cultural Center. 56 p.
9. Karpenko, Y. O. (2008). The title of the work as an object of onomastics (Mainly based on the material of Mykola Bazhan's work). *Literary onomastics: coll. articles*. Odesa: Astroprint, 2008. P. 29–37.
10. Merzhvynskiy, V. (2007). The poetics of the titles of Lesya Ukrainka's dramatic works. *Word and Time*. 2007. № 2. P. 32–40.
11. Onyshchenko, O. (2017). Paratextuality – a means of the author's interpretation of society. *Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies*. SPHERES OF CULTURE. Volume XVI. Lublin. P. 35–42. URL: <http://surl.li/rajaa>
12. Pyskach, O. (2014). Ritual names in the works of Taras Shevchenko. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*. Series: Philology. Social communications. Issue 1 (31). P. 355–360. URL: <http://surl.li/rajhc>
13. Rarytsky, O. A. (2018). Poetics of the title in the artistic and documentary text of the sixties. *Scientific works of Kamianets-Podilskiy National University named after Ivan Ohienko*. Philological sciences. 2018. Issue 46. P. 48–54.
14. Samoilenko, V. V. (2020). Functions and structure of titles in modern works for children. *Scientific Bulletin of KhsU*. German studies and intercultural communication series. № 1. P. 245–249.
15. Skoryna, L. (2017). Mykola Zerov's poetry: artistic dimensions of paratext. *Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies*. SPHERES OF CULTURE. Volume XVI. Lublin. P. 239–246. URL: <http://surl.li/rajaa>
16. Skoryna, L. (2009). Poetics of the title of Mykhailo Dry-Khmara's poems. *Herald of Cherkasy University*. Series "Philological sciences". Vol. 167. P. 27–33. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/1795/1/167-27-33.pdf>
17. Cheletska, M. (2007). Nomenosphere of Ivan Franko's poetry (poetics of titles, dedications, epigraphs). *NAS of Ukraine. Lviv branch of the Institute of Literature named after T. G. Shevchenko* / resp. ed. M. Z. Legky. Lviv. 304 p. (French studies series. Issue 9). URL: <http://surl.li/rajdm>
18. Cheletska, M. M. (2005). The principles of formation of the title terminological paradigm in modern literary studies. *Visn. Zhytomyr. state University named after I. Franko*. № 22. P. 200–203.
19. Chmyr, A. V. (2022). Paratextual elements in the novel "Danilo Ostrozky: an image embroidered with beads" by Peter Kraljuk. *Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi*. Series: Philology. Journalism. Volume 33 (72). № 1. Part 2. P. 188–194. URL: <http://surl.li/rajed>
20. Shevchenko, T. G. (2023). *Kobzar*. Kyiv: KSD. 672 p.
21. Yuldasheva, L. P. (2016). The title as a textual and metatextual component. *Science and Education a New Dimension*. Philology, IV(21), Issue: 98. URL: <http://surl.li/rajgl>
22. Yuldasheva, L. P. (2019). Titles of modern works of art: structure, semantics, pragmatics. Kyiv: Kyiv International University Publishing House. 225 p.
23. Yuldasheva, L. P. & Kobylina, Yu. M. & Kolomyńska, T. B. (2022). Pragmatic peculiarities of titles of modern Ukrainian literature. *Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi*. Series: Philology. Journalism. Volume 33 (72). № 1. Part 1. P. 83–90.

Submitted March 5, 2024.

Accepted April 6, 2024.

Alla Ruban, Candidate of Philological Sciences (PhD), Associate Professor of the Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbas State Teachers' Training University (Heneral Batiuk Str., 19, Sloviansk, 84116; Naukova Str., 13, Dnipro (temporary address during martial law) Ukraine); e-mail: ruban_allochka@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-8997-9619>

The title as a constituent and structural component of T. G. Shevchenko's poetic works: general characteristics, specifics

The author of the article focuses on the paratextuality of "Kobzar" by T. G. Shevchenko, particularly, on the relationship between the poetic texts of the collection and the titles. There made an attempt to classify the titles of the works from different positions.

The poetic book of the well-known Ukrainian author includes 237 works, only 80 of them have material names. Materially expressed titles of poems, ballads and poems are in the researcher's special consideration.

The titles of T. G. Shevchenko's poetic works are diverse in terms of substantive and factual information: they indicate the characters of the work, the place of "action", determine the main image-symbol or artistic detail, indicate information about the time. Also, T. G. Shevchenko's "Kobzar" presents trait names, symbolic names, attribute names, generalizations based on social phenomena, etc.

Special attention is focused on the extratextual information of the titles, when their basis is not only the content of the work, but its associative connection with other aesthetic objects: allusions that testify to the connection with the folklore national-cultural context; allusions to the biblical text; allusions based on a connection with a specific person; borrowing titles; genre headings; names based on persistent phrases or aphorisms.

In general terms, the author of the article analyzes zero titles. The characteristics of "technical" names by "theme" is presented (the lexical and syntactic features of the first phrase are used): name-phrases in which there is the author's assessment and the assessment of the characters, there is a hint of philosophical reflections, landscape description, dreams, warnings, memories, etc. It is noted that this classification of zero titles is conditional and does not fully convey the philosophical content of the works, somewhat impoverishes their poetic symbolism and only to some extent adjusts to the previous perception of the text.

Key words: "Kobzar", intertextuality, paratextuality, poem, title, technical name, allusion.
